Strike és társadalmi politika.

Azoknak a munkáknak a száma, melyek a socialismus iránti határozott rokonszenv mellett a fönnálló intézmények alapján való békés továbbfejlődés és haladás hívei és a socialis követelések teljes föntartása mellett is a kölcsönös megértés érdekében törnek lándzsát, az irodalomban egyre szaporodik. Ilyen a FERENCZI IMRE könyve is (Sztrájk és szociálpolitika. I. kötet. Budapest, Athenaeum, 1907.), mely a strike-kérdéssel kapcsolatban voltakép a munkáskérdés tetemes részét öleli föl.

Ha a strikekérdés közgazdasági életünk eseményei következtében nem is állana annyira előtérben, mint ma, midőn a budapesti kereskedelmi- és iparkamara 1906. évi jelentése szerint »alig volt nap, amelyen a kamara kerületében sztrájkok, boykottok illetve lockoutok elő nem fordultak volna« (21. oldal.), még akkor is érdemessé tenné szerző széleskörű anyagismerete, erős socialis érzéke és józan, túlzástól ment ítélete, hogy ezzel a művel olvasóinkat kissé behatóbban megismertessük. A jelzett tulajdonságok ugyanis képesítik szerzőt arra, hogy úgy a strike-ot előidéző kóros állapot diagnosisát helyesen megállapítsa, mint pedig a baj gyógyítása tekintetében is figyelemre méltó javaslatokat tegyen.

A mű kiindulási pontja az, hogy a strike ma oly szükséges rossz, mely magánál nagyobb bajokat hárít el, és így az összesség szempontjából is lehet jogosult, bár természetesen a munkabeszüntetések között a magasabb szempontból véve jogosulatlanoknak a száma is igen tetemes. Minthogy azonban a munkabeszüntetés mindenkép a gazdasági élet lefolyásának tetemes megrázkódtatásával, megzavarásával és az összesség érdekeinek jelentékeny sérelmével jár együtt, minden törekvésünknek oda kell irányulnia, hogy eme kezdetleges és durva eszköz helyett az általa ma végzett műveletet egy annál tökéletesebb és kevésbbé nyers eljárás, esetleg intézmény lássa el. Ilyennek a fölkutatására vállalkozik a szerző.

Útjában az az alapgondolat vezeti őt, hogy a strike a szabadkereseti társadalommal kapcsolatos szervezetlenség és fejetlenség következménye, mint ahogy minden új gazdasági és társadalmi rend kialakulását az erők egyensúlyának meg nem találása és normális elhelyezkedésük próbálgatásai jellemzik. Ebben ismervén föl a strike okát és alapját, a baj orvoslását szerző csak a minden oldalról való szervezkedéstől várhatja. Érthető tehát, hogy munkások és munkaadók szervezkedésének minden eszközzel való előmozdítása FERENCZI hitvallása.

Lelkes szószólója ép ezért első sorban a szakszervezeteknek. Ezektől várja a nyers erőszak felé oly könnyen hajló tömeg fegyelmezését és, higgadt, megfontolt vezetők útján, amilyenek kezébe a fejlődés magától adja át a szakszervezetek irányítását, a munkásmozgalomnak a reálisabb, az elérhető czélokhoz való közeledését és a forradalmi eszmétől való távolodását. Ha a munkás, szakszervezetei által fegyelmezve, erejét kivívható eredményekre irányítja és helyzete javítása tekintetében parlamenti úton eredményeket is ér el valósággal, akkor forradalmi hajlamai csökkennek. A mai társadalmi rend akkor észrevehetően nyújt számára is előnyöket, és így a munkás meg fog szűnni annak föltétlen ellensége lenni. Lényegileg ugyanaz a gondolat ez, melyet CLAUDE ANET Szemlénk első számában, a sociaiismus és a hazaszeretet összefüggését illetőleg, megállapított, jelezvén, hogy mihelyt a haza részéről nyújtott nagy előnyök a munkásosztály előtt is, részéről is fölfogható tények által érthetővé fognak válni, annak az antipatriota érzelme is okvetetlen meg fog szűnni.

FERENCZI tehát azt tartja első sorban lehetővé teendőnek, hogy a munkások a, mai társadalmi rend alapján és annak keretein belül elérhető czélok kivívására egyesülhessenek és szervezkedhessenek. A munkások vezetőivel utóvégre is könynyebb tárgyalni, mint szervezetlen és fejetlen tömegekkel, és állandó szervezetekkel még könnyebben lehet értelmesen beszélni, mert azok megfontoltabbak és már csak fönnállásuk biztosítása kedvéért is hajlandóbbak a megegyezésre, mint ad hoc, csak egy-egy strike rendezése czéljából keletkezett egyesülésekkel, melyek a legvakmerőbbek és meggondolatlanabbak. mert úgy sincs mit veszíteniök. A. szakszervezetek állandóságával azoknak bizonyos vagyoni megerősödése is szokott járni, és az régi dolog, hogy a vagyon conservativus hajlamokat önt az emberbe. Az angol trade-unionok példájával igyekszik szerző megvilágítani, mily erősen érvényesült ez a szigetországban és a hatalmas, vagyonos szervezetek mennyire megfékezték a pénzkészleteiket veszélyeztető munkabeszűntető kedvet. FERENCZI szerint ép ezért a szakszervezeteket nagyobb joggal tekinthetjük az ipari béke, mint az ipari harcz szervezeteinek (146), és azok végeredményben inkább megtartó, mint forradalmi elemként jelentkeznek (284).

Mint a szakszervezkedésnek ily lelkes harczosa, természetesen síkra száll ama fölfogás ellen, mely a társadalmi forradalom előmozdításában és a szakszervezkedés pártfogásában egyet lát. Az való, hogy a szakszervezetek kezdetben, míg a jól tápláltság és az azzal járó nehezebb mozoghatás határát el nem érték, nemcsak, hogy nem mozdítják elő az ipari békét, hanem a strike-ok számát és azok makacsságát emelik. Azonban szerinte ez csak egy átmeneti korszak, melynek letűntével kezdődik a szakszervezetek jótékony és mérséklő, a parlamentias mozgalom felé terelő irányzata.

Jól tudja szerző természetesen azt, hogy a szakszervezetek fejlődése, bár nem egy nélkülük föllépő viszályt kiküszöbölnek, a munkás és munkaadó közti ellentétet nem fogja eltűntetni vagy kiegyenlíteni. De a szervezkedéstől a küzdelem módjának az összesség érdekeinek és műveltségünk fokának inkább megfelelő lefolyását várja egészen jogosan. Magáról az alapvető ellentétről úgy gondolkozik, hogy azt ma semmi eszköz sem tűntethetné el, legkevésbbé a socialis forradalom, mely, ha oly mértékben, hogy

teljes átalakulást hozzon magával, megvalósítható is volna, akkor sem tehetné a munkás és munkaadó közti ellentétet történeti kategóriává, mert, amit szerző talán nem eléggé domborít ki, az, ha nem is oly mértékben, mint ma. az emberiség művelődése jelenlegi fokának velejárója.

Mindamellett szerző bizonyos optimismussal nézi a dolgokat. A munkát és a tőkét nem kérlelheti en természettörvény választja el egymástól, hanem az a körülmény, hogy mindkettő érdekeinek emberek a képviselői (142). Épp ezért bízik abban, hogy a munkásság, ha kellően szervezkedett, majd el tud megfelelően helyezkedni a mai rend keretén belül is.

Optimista álláspontot foglal el, és ha a jelek nem csalnak, jogosan, a vállalkozókkal és a vezető körökkel, valamint a közvéleménynyel szemben is. Hízik abban, hogy ezek a tényezők mindjobban át fogják érteni a helyzetet. Épp ezért reméli azt is, hogy a szakszervezetek fejlődésével karöltve járó collectivus egyezmények terjedése idővel az európai szárazföldnek is meg fogja szerezni az annyira bámult és az ipari békén oly sokat lendítő angol és ausztráliai békéltető intézmények áldásait.

De szerző optimismusa a megengedett határt nem lépi túl. Ő nem várja a kényszerdöntés és kényszerbékéltetés intézményeinek egyszerű átültetésétől, azoknak törvény által vakegyszerű elrendelésétől a megoldást. .Jól tudja ő, hogy intézmények kellő alap és jogfolytonosság nélkül tartalom nélküli formák, melyektől semmi jót sem várhatunk. Epp ezért csak ama már bevált intézmények alapjai kifejlődésének mindenkép való elősegítését javasolja. A szakszervezkedés és a colleetivus egyezmények támogatásán kívül ez irányban hat nézete szerint az egész társadalompolitika is. melynek útján az állam részben magától nyújtja azt, amit eddig a munkabeszüntetések útján törekedett a munkásság elérni.

Ami a strike-elhárítás hathatós és a talaj előkészülte után nálunk is meghonosítandó intézményének, a békéltetésnek és a döntésnek az egymáshoz való viszonyát illeti, azt EKHKNCZI úgy állapítja meg, hogy a kettőnek különböző természete miatt az érdekviszályok kiegyenlítése a jogviták eldöntésétől különválasztandó. A. fönnálló szerződésekből folyó viták elbírálását épp ezért lehetőleg más szervekre kívánja bízni, mint a collectivus egyezmények elősegítését. Az előbbi föladat leghelyesebben a mun-

kasok és munkaadók helyi és kerületi szervezetei fizetett titkáraira bízható (197); az érdekviszályok elintézésére pedig az állandó egyeztető hivatalokat tartja legalkalmasabbaknak (204). Általában nem a döntést tartja az ipari szervezet legmagasabbrendű intézményének, hanem a kétoladalú erős szervezeteken fölépülő egyeztető hivatalokat.

A szellem, mely az egész munkát áthatja, a munkaviszonynak közjogi elemekkel való áthatására irányúi. Es ebben kétségkívül a mű érdemét kell látnunk. Az a korszak, midőn a munkaszerződést magasabb szempontokból sem korlátozható és nem érinthető valaminek tartották, már letűnő félben van, és az egész társadalompolitika voltakép a munkaszerződés sérthetetlenségére vonatkozó dogma tagadása. Amidőn az állam a munkaadót kényszeríti, hogy a munkása betegsegélyezés elleni biztosításával kapcsolatos díj felét viselje, hogy a munkását bizonyos időn túl ne dolgoztassa, annak vasárnapi munkaszünetet engedjen, bérét a törvényben meghatározott módon fizesse stb., mit tesz mást, mint azt, hogy oly viszonyokat szabályoz, melyeket eddig a két fél többé-kevésbbé függetlenül, csak egymásra való tekintettel szabályozott? A szerződésbe ezzel oly föltételeket visz be, melyeket talán számos adott esetben egyik fél sem kíván. Mindamellett a szerződési szabadság dogmájából ma még több van bennünk, mint amennyi kívánatos volna, és ezért FERENCZY-nek azok a fejtegetései nagyon figyelemre méltók, melyekkel a munkaszerződés nyilvánjogi elemekkel való áthatására vonatkozó elvet oly irányban tartja kiépítendőnek, hogy az ily szerződések, lehetőleg a munkások és munkaadók szervei útján, tehát nem egyénenkint, külön-külön jöjjenek létre. A szabadkereseti társadalomban ugyanis csak a collectivus egyezmény adja meg a szükséges hátteret a munkásnak ahhoz, hogy ne legyen kénytelen bármily munkaföltételekkel megelégedni, másrészt pedig az ily egyezmények útján létrejött szerződések betartása fölött a munkások szervezetei is őrködni szoktak, úgy, hogy az ipari béke jelentékeny biztosítékának kell azt tekintenünk.

A magánjogoknak közszempontokból való korlátozása, mely a munkaszerződés egyes föltételeinek társadalompolitikai szempontból való megállapításával jár, a munkásoknak is egyik sarkalatos követelése. És ez a fontos elv egy lényeges érintkezési

pont a társadalompolitika és a socialismus parlamentias irányzata között. A társadalompolitika térfoglalásával nem egy ily érintkezési pontra akadunk a két irány között.

Igen érdekes gondolatsorokat ébreszthetnek bennünk e tekintetben az előttünk fekvő munkának az ausztráliai viszonyokra vonatkozó fejtegetései. Ausztráliában a viszonyok alakulása következtében a munkásoknak oly befolyás jutott az államügyek vezetésére, mint eddig sehol. És mit látunk? A mai termelési rend megdöntésére tör-e ott a munkásság? Korántsem. Oly intézményeket teremtett magának, melyek segítségével anyagi helyzetét tetemesen javította; bérminimumot, meszszemenő ipari alkotmányt biztosított magának, melyek segítségével meggátolja azt, hogy éhségbérek mellett és egészségét veszélyeztető föltételek között kelljen dolgoznia. Önkéntelenül is fölvetődik tehát az a gondolat, hogy a munkások czéljai és törekvései, ha azok egy része a megvalósulás re tortáján megy körösztűl, lényegesen más külsőt és más irányzatot nyernek. Részleges jelenséggel van-e itt dolgunk, vagy pedig így lesz ez a társadalompolitikai törvényhozás térfoglalásával máshol is, e tekintetben határozott ítéletet csak a vonatkozó események igen beható ismerete alapján lehetne mondani. Annyi azonban kiviláglik ebből, hogy a socialis czélok és fejlődési irányzatok aprioristicus fejtegetése útján megállapított programmtól igen eltér az, melyet a munkásság ott megvalósítani törekszik, ahol legnagyobb az állami ügyek vezetésére a befolyása.

Nem áll, sajnos, módunkban tovább fűzni azokat a gondolatokat, melyeket a mű egyes részei ébresztenek. Csak arra kívánunk szorítkozni, hogy egészen röviden jelezzük, mit nélkülözünk az előttünk fekvő munkában. E tekintetben astrikejog néhány közgazdasági vonatkozású kérdésének mostoha elbánásban részesítése fog valószínűleg föltűnni mindenkinek. A munkabeszüntetéssel oly gyakran kapcsolatos szerződésszegés kérdése épp oly kevéssé van behatóan tárgyalva, mint a strikekal sokszor együttjáró kényszerítések és megfélemlítések elbírálása. Pedig a strike-kérdés megoldása ezek nélkül nem lehet teljes. A coalitio-szabadság elvét ma már mindenki elismeri Nyugat-Európában, mindamellett a coalitio-jog határainak pontos megállapítása éppen a jog biztosítása szempontjából igen

fontos. E határok meg nem állapítása és a jognak általában eléggé körül nem írt meghatározása nem szolgál annak biztosítására, amint azt p. o. a német coalitio-jog példája is mutatja. Ellenkezőleg. Annak kezelését discretionarius hatáskörbe utalja és így, a jog megszilárdítása helyett, azt csak bizonytalanná teszi. Ep ezért a coalitio-szabadság pontos körülírása nem lehet mellékes.

Sajnálnunk kell azt is, hogy szerző a strike-kérdés általános fejtegetésében a mezőgazdasági strike-ot figyelmen kívül hagyta. Bár egy helyen említi, hogy erre a kérdésre is ki akar térni, és így ezt a II. kötetben bizonyára meg is fogja tenni,*) mégis talán nem lett volna érdektelen az eddig az irodalomban u. sz. kizárólag az ipar szempontjából tárgyalt strike-fogalmat és strike-kérdést a mezőgazdasági strike-nak a vizsgálatok körébe vonásával szélesebb körben megvilágítani.

FERENCZI könyve nem könnyű olvasmány, mit a könyv érdekében ép úgy sajnálnunk kell, mint azt, hogy ily terjedelmes. Bár szerző igazán szorgalmas anyaggyűjtése és az anyagba való belemélyedése, valamint az idevágó magyar irodalom hézagai egyaránt megmagyarázhatják azt, hogy miért történt ez így, azt mégis sajnálnunk kell, mert éppen a mű első kötetének bizonyos népszerűsítő czélzattal is kellett volna készülnie, hogy a külföldön már sok oldalról megvitatott kérdések tekintetében szélesebb körökben is világosságot áraszszon. Inkább a második kötet iránt lehetne e tekintetben elnézéssel lenni, mert az inkább a törvényhozóhoz és a tudóshoz fog szólni, mely esetben a mű nagyobb terjedelme inkább bocsátható meg. Ezzel azonban korántsem akarjuk szerzőt a II. kötetnek még vaskosabb kidolgozására bírni, hanem csak a mű két része közötti természetes arányt jelezni.

λ munka második kötelét méltán nagy érdeklődéssel várhatjuk, mert abban a szerző a hazai jogviszonyok továbbfejlesztésére vonatkozó javaslatait kívánja adni és így még csak kevéssé megmunkált talajon fog dolgozni. Tekintettel a szerző nagy készültségére, itt igen értékes és minden tekintetben hasznos munkát végezhet. Heller Farkas.

*) A mű utólag kezünkbe került tervezetéből kitűnik, hogy a szerző a magyar viszonyoknak szánt 11. kötetében a mezőgazdasági munkabeszüntetésnek egészen külön fejezetet szentel.